

Ա. Ի. ԼԱՎՐԵՆՏԵՎ

ԻՐ ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ

ՅԵՎ ՃԻՇՏ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ՑԱՆՔԱՆ

ԱՊՈԼՈՆԻՍ Ե ԼԱՎ ԲԵՐՔ

ИНСТИТУТ
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ

Академии Наук СССР

1

9

3

2

ՄՈՍԿՎԱ ԽՆՆԵ ԺՈՂՈՎՐԴ. ԿԵՆՏՐՈՆ. ՇՐԱՏԱՐԱԿՑՈՒԹ. ՌՈՍՏՈՎ-ԴՈՆ

631.5
L-24

ИНСТИТУТ
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

30 JUL 2010

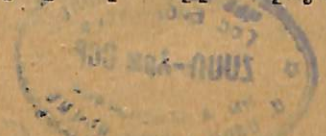
Ա. Բ. ԼՍԱՎԵՆՍՈՎ

ԻՐ ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ՅԵՎ ՃԻՇՏ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ՑԱՆՔՄՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒՄ Ե ԼԱՎ ԲԵՐՔԸ

ԱՇՆԱՆԱՑԱՆ ՀԱՅԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՅՈՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՄԱՐ

Հյուսիսային Կովկասյան յերկրամասում աշնանացան հացահատիկները կարևորագույն կուլտուրաներ են հանդիսանում: Առանձնահատուկ նշանակություն ունի աշնանացան ցորենը, վորը հիմնականում ցանվում է յերկրամասի հարավային, ամենից խոնավ, տափաստանային ու նախալեռնային ռայոններում: Այստեղ հիմա աշնանացան ցորենը գլխավոր հացաբույսն է և բոնում է ամբողջ ցանքային տարածության կեսը:

Հետևյալ հնգամյակում աշնանացան ցորենն այդ ռայոններում կլինի միակ ապրանքային հատիկավոր կուլտուրան: Պետք է ասել, վոր խորհրդային պետությունը հենց այդ ռայոններում ուժեղ չափով զարգացնում է նոր և տեխնիկական կուլտուրաները—գենագերչակը, սոյան, արախիսը, կենաֆը, բրինձը: Այս նույն ռայոններում պետք է ծավալվեն այգիների և բանջարեղեն կուլտուրաների հսկայական տարածու-

թյունները: Բայց և այնպես, աշխանացյան ցորենն այստեղ և մնա իբր գլխավոր կուլտուրաներից մեկը: Աշխանացյան ցորենին կվերապահվի ցանքսային տարածության 30-ից մինչև 45 տոկոսը: Հարավային, խոնավ ու ռաբոտնոսկոպ աշխանացյան ցորենին այդքան զգալի տեղ ե հատկացվում այն պատճառով, վոր Հյուսիսային Կովկասն ապագայում ևս պիտի պահպանի իր, իբր հացահատիկային ուսույնի, նշանակությունը:

Հյուսիսային Կովկասի հացահատիկային կուլտուրաները մեծ նշանակություն ունեն վոչ միայն մեր արդյունաբերական խոշոր կենտրոնների մատակարարման, այլ և արտածման (եքսպորտի) համար: Հյուսիսային Կովկասյան յերկրամասի աշխանացյան ցորենների առանձնահատուկ կարևորությունը դժվար չե հասկանալ: Յերկրամասի հարավային, հիմնական ուսույններում աշխանացյան ցորենի բարձր, մշտական բերքն ապահովում ե մեզ այն տարիներում, յերբ իՄՏՄ յերաշտոտմարդերում ստացվում ե ցածր բերք: Յերկրամասում աշխանացյան ցորենների վաղ հասունացումը թույլ ե տալիս իՄՏՄ-ան՝ ուրիշ յերկրներից ավելի շուտ կատարել հացի արտածումը դեպի արտասահման: Այս հանգամանքն արտածման տեսակետից բացառիկ շահավետ պայմաններ ե ստեղծում մեր յերկրամասի այն ուսույնների համար, ուր աշխանացյան ցորենն ե աճում:

Այսպիսով, հացահատիկային տնտեսության ընդլայնման խնդրի հիմնականում լուծվելը դեռևս չի նշանակում, վոր Հ. Կովկասյան յերկրամասում պիտի վերացվեն կարևորագույն հացահատիկային կուլտուրաները, — մանավանդ յերկրային արժեքավոր

կուլտուրա, ինչպիսին ե աշխանացյան ցորենը: Հացահատիկային կուլտուրաները, մասնավորապես աշխանացյան ցորենը, պետք ե մեծ դեր խաղան, վորպես ապրանքային հաց՝ հարավային, աշխանացյան ցորենի ուսույններում:

Սակայն, այդ ուսույնների հետ մեկտեղ, հացահատիկային արտադրությունը պիտի զբաղվեն նաև բոլոր հյուսիսային ուսույններն, այն տարբերությամբ միայն, վոր հյուսիսային ուսույններում ցանքսային տարածության մեծ մասը պիտի հատկացվի զարնանացյան ցորենին, իսկ աշխանացյան ցորենն ու հաճարը, զարնանացյան ցորենից հետո, այստեղ պետք ե յերկրորդական տեղ բռնեն:

Յերկրամասի հյուսիսային կեսում մինչ վերջերս աշխանացյան ցորենը լայն չափով չի տարածվել: Այստեղ գերակշռում ե աշխանացյան հաճարը: Սա բացատրվում ե նրանով, վոր աշխանացյան ցորենն ավելի քիչ ե դիմանում ձմռանը, քան թե հաճարը: Աշխանացյան ցորենն ավելի հաճախ ե վնասվում խիստ ձմեռներից: Այնուամենայնիվ, վերջին տարիներում նկատվում ե աշխանացյան ցորենի տարածումը դեպի հյուսիս: Աշխանացյան ցորենն սկսում ե բռնել աշխանացյան հաճարի տեղը: Առաջ են յեկել աշխանացյան ցորենների նոր տեսակներ, վորոնք բավականաչափ դիմանում են ձմեռվանը՝ նաև հյուսիսային ուսույններում: Այս պատճառով ամեն տարի աշխանացյանի պլանն ավելի ու ավելի յե ընդգրկում աշխանացյան ցորենի տարածություններն — իհաշիվ աշխանացյան հաճարի: Աշխանացորենի ցանքսերի այդպիսի պլանային ընդլայնումը ձեռնտու յե նրա համար, վոր նա ա-

56026-66

վելի արժեքավոր հացաբուլս և, քան հաճարը: Սակայն վտանգավոր կլինե՞ր մի անգամից և ամբողջովին դադարեցնել հաճարի ցանքսերը: Հաճարի փոխարինումը ցորենով պետք է ընթանա ձմեռվան դիմացող ցորենների աճեցման ու բազմացման հետ միասին:

Աշնանացան հաճարը ցորենով փոխարինելու դործում ամեն տեսակ շտապողականութունը ներկայումս կարող է առաջ բերել խոշոր կորուստներ, վորովհետև մինչև հիմա չկան աշնանացան ցորենի այնպիսի տեսակներ, վորոնք ձմեռվան դիմանալու տեսակետից կարողանան մրցել հաճարի հետ: Բացի դրանից, հյուսիսային ռայոններում (Վեյշնսկի, Վերին—Պոնի, Կաշարսկի, Ուրլիսկի և այլն) կան տավաղու և ավագա—կավախառն (супесчаный) հողերի զգալի տարածություններ, վորտեղ աշնանացան հաճարն առայժմ հանդիսանում է միակ հնարավոր աշնանացան կուլտուրան:

Ահա թե ինչու, վճռականորեն աշխատելով աշնանացան ցորենների բարելավման համար, հարմարեցնելով սրանց հյուսիսային ռայոններում ձմեռելու խիստ պայմաններին, ընդարձակելով աշնանացան ցորենների ձմեռվան դիմացող տեսակների ցանքսը,—չի կարելի յերկրամասի հյուսիսային ռայոնների կոլխոզների ու սովխոզների խոշոր մասի ցանքսաշրջաններից դուրս շարտել աշնանացան հաճարը: Հյուսիսային ռայոններում, ի հաշիվ հաճարի ավելացնելով աշնանացան ցորենի ցանքսերը, անհրաժեշտ է վճռականապես ձգտել ամբողջ աշնանացանի ընդարձակման: Բանը նրանումն է, վոր այս-

տեղ աշնանացան հացահատիկները մի շարք կարևորագույն առավելութուններ ունեն՝ համեմատած զարնանացան հացահատիկների հետ: Ահա թե ինչու յերկրորդ հնգամյակում ցանքսերի ընդարձակման պլանը նախատեսում է աշնանացան հացահատիկների ցանքսերի ընդլայնումը հյուսիսային ռայոններում և զարնանացան ցորենի ամբողջական տեղահանումը հարավային, աշնանացանի ցորենի ռայոններից:

ԱՇՆԱՆԱՑԱՆ ԿՈՒՆՏՈՒՐԱՆԵՐԻ ԱՌԱՎԵԼՈՒ- ԹՅՈՒՆԸ ԳԱՐՆԱՆԱՑԱՆԻ շԱՆԴԵՊ

Կլիմայի և բոլոր աշխատանքները կազմակերպելու տեսակետից աշնանը և ամառվա վերջում կատարվող ցանքը մեծ առավելութուններ ունի զարնանացանի հանդեպ:

Սովորաբար աշնանը ցանվող հացահատիկները փոչ միայն ծիլ են տալիս, այլ և զգալի չափով զարգանում են:

Յեթե ցանքսը կատարվել է իր ժամանակին, աշնանացան հացաբույսերը ձմռանը դիմավորում են լավ ճյուղավորված (раскустившимся): Աշնանացան հանցաբույսերի զարգացման այս առաջին շրջանը կարևորագույնն է նրանց կյանքում: Մեր յերկրամասի պայմաններում աշնանային յեղանակը սովորաբար նպաստում է աշնանացան հացաբույսերի ծիլերի զարգացման: Նույնիսկ աշնանային նվազ անձրևներն—ավելի մեծ ոգուտ են տալիս աշնանացան ծիլերին,

քան զարնան անձրենները—զարնանացանի ծիրերին։ Աշնանը գոլորշիացումն ավելի թույլ է, քան թե գարնանը։ Սա ավելացնում է աշնանային անձրենների ուղտավետությունը։

Աշնանից ավարտելով ճյուղավորումը, աշնանացան հացաբույսերը գարնանը մի անգամից աճել են սկսում և սովորաբար իրենց զարգացմամբ անցնում են գարնանային հացաբույսերից։ Գարնանը, աշնանացանի ուժեղ ծիրերն արագ զարգանալով, ազատվում են մոլախոտերից։ Վերջինները չեն կարողանում աճել շատ թե քիչ զգալի չափով, ուստի աշնանացան արտերն ավելի մաքուր են լինում, քան գարնանացան արտերը։ Բայց բանը միայն զրանում չէ։ Պետք է ի նկատի ունենալ, վոր այն ժամանակ, յերբ արվում է գարնանացանը, աշնանացանն արդեն բանում է, ոգտագործելով հողի գարնանային խոնավությունը։

Հենց այս հանգամանքն էլ ուժեղացնում է աշնանացանի ու գարնանացանի միջև յեղած տարբերությունը։ Ամենավաղ գարնանից սկսելով իրենց աճումը խոնավության տեսակետից լավագույն պայմաններում, աշնանացան հացաբույսերն իրենց զարգացմամբ զգալի չափով անցնում են գարնանացան հացաբույսերից։ Նրանք ավելի շուտ են հասկ բռնում, ծաղկում ու հասունանում։ Մեր չորային ռայոնների պայմաններում վաղ հասունացումն աշնանացան հացաբույսերի ամենակարեւոր հատկությունն է, վորովհետեւ նա թույլ է տալիս գերծ մնալ չոր քամիների կորստաբեր ազդեցությունից, վորոնք չորացնում են գարնանացան հացաբույսերը։ Վերջիններս

հենց այն պատճառով են վնասվում չորանալուց, վոր աշնանացան հացաբույսերից ավելի ուշ են հասունանում։

Հազվագյուտ չեն այն տարիները, յերբ խոնավ ձմեռվանից հետո լինում է յերաշտոտ գարուն, թեթեւ և վաղ հաճախակի անձրեններով։ Այսպիսի տարիներում գարնանացանը սովորաբար տալիս է ցածր բերք, վորովհետեւ նրա զարգացումը համարյա ամբողջովին կախված է գարնանային անձրենների չափից։ Միևնույն ժամանակ այդ տարիներում աշնանացանը վատ բերք չի տալիս։ Աշնանացան հացաբույսերի առավելությունն առանձնապես լավ նկատելի յե հենց այդպիսի տարիներում, յերբ յերաշտոտ գարուն է լինում։ Սակայն այս դեռ ընդորը չէ։ Աշնանացան հացաբույսերը ժամանակակից պայմաններում առանձնապես կարեւոր են, վորովհետեւ նրանք թույլ են տալիս սովխոդներին ու կոլխոդներին՝ ավելի ճիշտ կազմակերպել ամբողջ աշխատանքը։

Աւելանացանը թույլ է տալիս նպաստահարմար սզագործել տրակտորները, լծկանը յեվ բանվորական ույծը։

Աշնանացան հացաբույսերը, ցանվելով դեռ աշնանից, կրճատում են գարնանացանի ժամկետերը, վորոնք կարեւորագույն նշանակություն ունեն գարնանացանի բերքի բարձրացման համար։ Սա մի առանձնահատուկ առավելություն ունի հյուսիսային ռայոններում, վորտեղ ցանվում են գարնանային վսողամշակ հացաբույսեր։

1930 և 1931 թվականի փորձը ցույց է տալիս, թե վորքան կարեւոր է իր ժամանակին ցա-

նել գարնանացան հացաբույսերը: Բայց, վորպեսզի վերջիններս վաղ ցանել, հարկավոր է ցանքային տարածութեան մի զգալի մասը ցանել աշնանից, աշնանային հացաբույսերով:

Այսպիսով հարավային, աշնանացորենի, լավագույն ուայոններում, ինչպես և հյուսիսային ուայոններում, աշնանացանի ընդարձակման անհրաժեշտութիւնն անվիճելի յե:

ԱՇՆԱՆԱՑԱՆ ՀԱՅԱԲՈՒՅՍԵՐԻ ԲԵՐՔԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մեր ամբողջ յերկրամասում աշնանացան հացաբույսերը սովորաբար ավելի բերքատու յեն, քաղաքնանագան հացաբույսերը: Բայց այնուամենայնիվ նրանց բերքատուութիւնը ցածր է: Ամենախոնավ ուայոններում անգամ աշնանացորենն առայժմ տալիս է 1 հեկտարից միայն 10—11 ցենտներ, միևնույն ժամանակ փորձնական կայաններում, որինակելի սովխոզներում ու կոլխոզներում ստացվում է համարյա յերկու անգամ ավելի բերք: Յածր բերքը հանդուրժելի կարող եր լինել մինչև համատարած կոլեկտիվացումն յեղած տարիներում, յերբ դաշտերը գտնվում եյին մանր անհատական տնտեսութեան ձեռքում,— փորն անրնդունակ է գործադրելու բերքատուութեան բարձրացման բոլոր կանոնները,— յերբ ամեն մի թիզ հողն ուներ «իբ տերը», մի յերկու խրդուկ լուծ անասունով, յերբ այդպիսի տնտեսութեանների մեծամասնութիւնը, քափ ու քրտնքի մեջ

կորած աշխատելով, այնուամենայնիվ չեր կարողանում դիտավոր աշխատանքները կատարել իր ժամանակին:

Հիմա, յերբ հիմնականում ավարտված է համատարած կոլեկտիվացումը, յերբ ծավալված են սովխոզները, յերբ դաշտերի մի զգալի մասը մշակվում է ՄՏԿ (մեքենա—տրակտորային կայանների) տրակտորների շարքերով, յերբ վոչնչացված են արտերի միջև յեղած տարածութիւնները (межа),— այդպիսի բերքատուութիւնը սոցիալիստական դաշտերում անթույլատրելի յե: Այդ դրութեանը պետք է վերջ տալ: Բոլոր կոլխոզնիկները պետք է ատելութեամբ լցվեն դեպի բերքի կորստները և զինվելով աշնանացան հացաբույսերի մշակման տեխնիկայի գիտութեամբ, կռիվ մղեն բարձր բերքի համար:

Սրդյոք այդ կարելի՞ յե: Այո, անպայման կարելի յե: Աշնանացանի բերքը կարելի յե ավելացնել: Այդ ավելացումը կարող է լինել կրկնակի չափով: Այս բանը տեսնում են 1930 և 1931 թվականին իրենք, կոլխոզնիկները, յերբ հավաքում են կոլխոզային համատարած դաշտերի հացը:

Միթե ամեն մի կոլխոզնիկի համար պարզ չե, թե ինչու մինչև հիմա բերքը ցածր է կոլխոզներում:

Միթե ամեն մի կոլխոզնիկ չի տեսնում միևնույն կոլխոզում աշնանացան դաշտերի միջև յեղած զգալի տարբերութիւնը:

Այս տարի(1931 թ. — թարգմ.) կոլխոզներում կան շատ լավ մշակված և որինակելի դաշտեր: Այս դաշտերը — խոշոր, կոլեկտիվ տնտեսութեան պարձանքը, — իրենց տեսքով վկայում են այն հսկա-

«անհատական» բերքը դեռևս տեղ ունի կոլխոգային դաշտում:

Յեթե կոլխոգները կարողանային բոլոր դաշտերը ցանել այնպես, ինչպես ցանել են լավագույն կոլխոգային դաշտերում, ապա հենց միայն դրանով կարելի կլիներ կրկնապատկել բերքը: Սակայն, վորպեսզի ապահովել բոլոր կոլխոգային դաշտերի միատեսակ լավ դրուժյունը, պետք է գործադրել բոլոր գյուղատնտեսական գիտելիքները՝ աշխանացանի մշակման տեխնիկայի մասին և, վոր գլխավորն է, կոլխոգում կազմակերպել նախացանքային ու ցանքային աշխատանքները, աշխանացան հացաբույսերի, քաղհանավոր (пропашный) ու ցեղավոր (паровой) դաշտերի ցանքերը կատարելով հերթականությամբ:

ՎՈՐՏԵՂ ՑԱՆԵԼ ԱՇՆԱՆԱՑԱՆ ՀԱՅԱՔՈՒՅՍԵՐԸ

Աշխանացան հացաբույսերից առաջ, միևնույն դաշտում ցանված կուլտուրաներն ուժեղ ազդեցություն են թողնում այդ հացաբույսերի վրա: Սա ապացուցել են փորձնական կայանները: Սա լավ նկատելի չէ մեր սովխոզների ու կոլխոզների որինակից: Ամեն մի ուշադիր կոլխոզնիկ տեսնում է, վոր ամենից լավ են այն աշխանացանքերը, վորոնք կատարվում են քաղհանավոր կուլտուրաներից հետո, մաքուր ցելերում:

Ահա թե ինչ են ասում Հ. Կ. յերկրամասի փորձնական կայանների բազմամյա աշխատանքները:—

յական առավելությունների մասին, վորոնք ունի խոշոր կուլեկտիվը:

Կարելի չէ վստահ կերպով ասել, վոր Հյուսիսային Կովկասը, սկսած ամենաառաջին հողագործների տերերից, դեռ չի տեսել այդպիսի ցանքեր: Որինակելի մշակությամբ այդպիսի խոշոր հողամասեր չէին եղել են համարյա ամեն մի կոլխոգում: Այդ հողամասերը յերկու անգամ ավելի բերք կտան, քան թե ստացվել է մինչև հիմա:

Բայց դժբախտաբար այդպիսի դաշտերը համատարած չեն: Նրանց կողքին կան դաշտեր, վորոնք հիշեցնում են անհատականների դաշտերը: Տարբերությունը միայն նրանումն է, վոր չկա խայտաբղետություն և արտերի միջև սահմաններ: Ուշացած, իրենց աճամբը յետամնաց աշխանացան հացաբույսերը, մոլախոտերով աղտեղված, խոտանում են միայն միջակ, իսկ տեղ-տեղ ել բոլորովին վատ բերք:

Ինչո՞վ բացատրել այդ անթույլատրելի խայտաբղետությունն ու տարբերությունը: Չե՞ վոր թե մեկ և թե մյուս ցանքները կատարված են կոլխոգում, կոլխոզների ձեռքով, կոլխոգային ինվենտարով ու սերմացույով:

Ամեն մի կոլխոզնիկ, վորը մասնակից է դաշտային աշխատանքներին, գիտե, թե ինչով է բացատրվում աշխանացան դաշտերի դրուժյան տարբերությունը: Կոլխոգային նույն ցանիչները, նույն տրակտորներն աշխատել են դաշտում վոչ իր ժամանակին, այլ ավելի ուշ, քան թե պահանջում է աշխանացանը. ահա թե վորտեղ է ծիլերի ուշ աճման, մոլախոտերի գոյություն պատճառը: Ահա թե ինչու

Աշխատանքային ցուցանիշներ 1 հեկտարի բերքատվության ապահովման (ցանքանիշներով)			
	Ռոստովի Պրո- վինցիայի քաղաքային	Դոնիցի փորձակայան	Յեյսկի փորձակայան
Վաղ, մաքուր ցեղ	15 ¹ / ₄	16 ³ / ₄	15 ¹ / ₄
Ուշագոծ » »	—	11 ¹ / ₂	—
Շարքային » »	—	11 ¹ / ₂	—
Քաղհանավոր »	8 ¹ / ₂	10 ¹ / ₂	12
Առանց ցեղի	7	8 ³ / ₄	10

Աշխատանքային հացաբույսերի համար մաքուր ցեղերը լավագույն նախորդներ են հանդիսանում: Բոլոր փորձական կայաններում աշխատանքային ցուցանիշները համարի բերքատվությունը, վոր ստացվել է մաքուր ցեղերից, ավելի բարձր է, քան զբաղված ցեղերից ու խոզանից (сѣрня) ստացվող բերքը: Սակայն մաքուր ցեղերից ստացված աշխատանքայինների միայն լավ բերքատվությունը չի կարող մաքուր տեսակի ցեղեր ունենալու անհրաժեշտության ցուցանիշ լինել: Բանը նրանումն է, վոր մաքուր ցեղերը, մի տարվա ընթացքում նկատելի կերպով բարձրացնելով աշխատանքային բերքը, առաջ են բերում ցեղավոր տարածության «պրոդու» (продукт), Յեթե հաշվենք աշխատանքային ու նախորդ ցանքանիշների բերքի արժեքները, դուրս կգա, վոր մաքուր ցեղերը քիչ են ձեռնառնում ամբողջ խոնավ գոտում և կիսաչորային ռայոններում:

Դուրս է գալիս, վոր դաշտերի բերքատվությունը բարձր է լինում այն դեպքում, յեթե աշ-

խանացանը հերթափոխվում է քաղհանավոր կուլտուրաների դաշտերի հետ: Դա լավ է յերևում հետևյալ աղյուսակից:—

1 հեկտարից ստացված աշխատանքային ցուցանիշները նախորդի բերքի ընդհանուր արտադրանքի արժեքը 2 տարում (ռուբլիներով)

ԱՇԽԱՏԱՆԵՐԵՆԻ ՆԱԽՈՐԴՆԵՐԸ	Դոնիցի փորձա- կայան	Յեյսկի փորձ- ակայան	Յեյսկի	Կուլսնի	Յեյսկի տունի	Ստավ- րոպոլի	Ստավ- պոլսո
Վաղ, մաքուր ցեղ	156	131	143	224	—	188	—
Հունիսյան ցեղ կերի կուլտուր. զբաղված	108	—	—	232	—	—	—
Դուրմա (ԴԵՆԿՅԱ)	249	193	—	552	—	—	—
Յեյսկի ցուցանիշներն աշ- խատանքային համար	238	—	291	430	282	310	264
Շարքային յեյսկի տանցարների համար	199	—	—	—	—	—	—
Արհաժողիկ	205	—	251	400	221	260	247
Շարքային արհա- ժողիկից հետո	186	—	—	—	—	—	—
Վիկա, վարսակ	147	—	161	334	249	239	200
Սորգո, հատիկի համ.	—	157	241	278	—	—	—

խնայես յերևում է աղյուսակից, աշխատանքային ու նախորդ ցանքանիշ արտադրանքի արժեքը բարձր է համարյա բոլոր այն դեպքերում, յերբ աշխատանքային լինում է զբաղված ցեղերի վրա: Միայն Դոնիցի փորձակայանում, վորտեղ վիկա—վարսակի բերքը ցածր է, վիկա—վարսակի ցեղն իր միջնադասությամբ զիջում է մաքուր ցեղին: Իսկ ընդհանրապես

միջերատավութիւնը բարձր եւ այնտեղ, վորտեղ նախորդը (դուզմա, յեգիպոսացորեն) ավելի շատ արտադրանք եւ տալիս:

Կարելի չեւ ասել, վոր մաքուր ցելերը ձեռնառու չեն հետեւյալ տեղերում.— Կուբանի, Արմավիրի, Դոնի նախկին շրջանների բոլոր ռայոններում, Շախտի, Դոնեցի արեւմտյան ռայոններում, Թերեքի ու Ստավրոպոլի նախկին շրջ. ռայոններում: Միայն այն դեպքերում, յերբ աշխանացանք կատարւում եւ մոլախոտերով սաստիկ աղտեղված հողերի վրա, նաև այդ ռայոններում պետք եւ ոգտագործել մաքուր ցելերը, վորպէս ամենաուժեղ միջոց՝ մոլախոտերի դեմ պայքարելու համար: Դոնեցի ու Շախտի նախկին շրջանների արեւմտյան ռայոններում միայն արեւածաղկի, շարքային ցելերն են սպահովում իր ժամանակին ցանքսը, քանի վոր ուշանում եւ մի այնպիսի քաղհանավոր բույսի բերքահավաքը, ինչպիսին եւ յեգիպոսացորեն: Այս պատճառով այդ հյուսիսային ռայոններում պետք եւ լայն չափով ոգտագործել հենց շարքային (куличный), խերսոնյան ցելերը: Այնտեղ, մոլախոտերով աղտեղված հողերի վրա, լայնորեն պիտի ոգտագործվեն մաքուր ցելերը:

Շարքային ցելեր են կոչւում այն ցելերը, վորոնք գարնանից բռնվում են քաղհանավոր բույսերի — յեգիպոսացորենի, արեւածաղկի, սորգոյի նոսր շարքերով: Քաղհանավոր բույսերի շարքերը դասավորվում են այնպէս, վորպէսզի չխանգարվի շարքերի միջև ձիյու եւ տրակտորային ինվենտարի աշխատանքը:

Բայց դա դեռ քիչ եւ: Այդ շարքերը, աշխանա-

ցանը կատարելիս, չպիտի խանգարեն ցանիչներին անցնելուն:

Վորովհետեւ տրակտորային ցանիչ կցորդները լայն տարածութիւն են վերցնում, անհրաժեշտ եւ տրակտորով ցանվելիք դաշտերի վերը հիշված շարքերում ցանել նաև մի քանի շարք քաղհանավոր բույս:

Լայն հողամասերում, վորոնք ցանվում են տրակտորներով, քաղհանավոր բույսի թեկուզ մի քանի շարքերը կկարողանան թուլացնել քամիների ազդեցութիւնը եւ պահել ձյունը: Այն կոլխոզներում, վորտեղ դեռ լայն չափով գործադրվում են ձիյու ցանիչները, շարքերը կարելի լի անել մեկական կամ յերկուական:

Յերկրամասի արեւելյան կեսի չորային ռայոններում մաքուր ցելերը պիտի ծառայեն վոչ միայն իբր մոլախոտերի դեմ պայքարելու միջոց, այլ եւ հիմնական հնարավորութիւն՝ յերաշտի եւ բույսերի մրսելու դեմ պայքարելու համար:

Պետք եւ ասել, վոր չորային ռայոնների պայմաններում իր ժամանակին կատարված ցանքան ավելի մեծ նշանակութիւն ունի, քան թե մեծ խոնավութիւն ունեցող ռայոններում: Իսկ աշխանային անձրևների ուշանալու դեպքում իր ժամանակին ցանքսը չորային ռայոններում կարելի չեւ կատարել միայն այն դեպքերում, յերբ հողը ծծել եւ ամառային անձրևների բավականաչափ խոնավութիւն: Իսկ խոնավութիւնը բավականաչափ քանակով հավաքվում եւ միայն ցելավոր դաշտերում: Սակայն, պետք եւ ի նկատի ունենալ, վոր այդ չորային ռա-

շակումը հարկավոր է միայն այն դեպքում, յեթե քաղհանավոր բույսերը քաղհանվել են վոչ իր ժամանակին և վատ, յեթե այդ բույսերի քաղի մոմենտին նրանց շարքամիջյան տարածությունները ծածկվել են մոլախոտերով: Այս դեպքում, աշնանացան բույսերը ցանելուց առաջ, անհրաժեշտ է թեթևակի վարել կամ ցաքանել: Իսկ յեթե քաղհանավոր դաշտում խոշոր մոլախոտեր կան, ցանքը կարելի յե կատարել դիսկավոր ցանիչով, առանց նախապես վարելու:

Ձեռնարորի ցանիչով ցանելու դեպքում, անհրաժեշտ է ցանելուց առաջ թեթևակի վարել կամ ցաքանել քաղհանավոր բույսերի դաշտերը:

Աշնանացան բույսերի ցանքսից առաջ, հնձելուց հետո մնացած խոզանը (стерня) պետք է վարել ինչքան կարելի յե շուտ: Ամենից լավ է աշնանացանին հատկացված խոզանի կրկնավաղը կատարել հացաբույսերը հավաքելուց հետո:

Մոտավորապես այս ուղին աշխատանքները պիտի կատարել նաև հերկովի արոտավայրերում, վորտեղ աշնանացան պիտի արվի:

Այն դեպքերում, յերբ խոզանի ու հերկովի արոտավայրերի կրկնավաղը կատարվում է չոր յեղանակին, վարած դաշտը չի տափանվում: Իսկ յեթե վարելուց հետո շուտով անձրևներ գան, հարկավոր է հողակույտեր ունեցող մակերևութը տափանել: Տափանումը, փխրացնելով հողի մակերեսը, կըպահպանի խոնավությունը, վորը կարևոր է աշնանացան հացաբույսերի սերմերի աճման համար:

Ինչպես յերևում է նախացանքային աշխատանքների այս նկարագրությունից, նրանք այնքան

եղ բարդ չեն: Այդ աշխատանքները հեշտ է կատարել, յեթե ամեն մի սովխող և կոլխող մինչև աշնանացանը հարկավոր պատրաստություն տեսնի: Նախացանքային աշխատանքները հեշտ է կատարել, յեթե սովխողում ու կոլխողում կա աշխատանքի լավ մտածված պլան, վորը նախատեսում է նախացանքային կարևորագույն աշխատանքների ժամկետներն ու քարշող ուժի, աշխատող ձեռների քանակը, վորն անհրաժեշտ է այդ աշխատանքները կատարելու համար: Պետք է ասել, վոր աշնանացանի նախապատրաստությունը պիտի կատարվի յեռուն ժամանակ: Հացաբույսերի բերքահավաքն ու կալսը, հացի տեղափոխությունը կալից դեպի երեվատորներն ու մթերակայանները—սրանք բոլորն այնպիսի աշխատանքներ են, վորոնք ժամերով են կատարվելու: Այս աշխատանքների ընթացքում հապաղման (դանդաղ շարժվելու) ամեն մի ժամը մեծ կորուստներ է սպառնում: Այնուամենայնիվ, աշխատանքի ու քարշող ուժի ճիշտ կազմակերպման դեպքում, այդ շտապ աշխատանքները չպիտի խանգարեն աշնանացանի նախապատրաստության:

Դատապարտելի անտեսանալարություն են հանդիսանում 1930 թվականի աշնան բազմաթիվ որինակները, յերբ շատ կոլխողներ աշնանացանի համար հողի նախապատրաստությունը ձգձգեցին մինչև խոր աշուն, իսկ աշնանացանը հասցրին մինչև սառնամանիքները: Միայն բարենպաստ ձմեռը փրկեց բոլոր ուշացած ցանքսերը: Սակայն ցանքսերի զգալի ուշացումից առաջացած վնասներն այնուամենայնիվ շատ մեծ են ներկա 1931 թվականին:

ԻՆՎԵՆՏԱՐԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Վորպեսզի ապահովել հողի իր ժամանակին պատրաստումն աշնանացանի համար և իր ժամանակին կատարվելիք ցանքսը, անհրաժեշտ է վաղորդ պատրաստել ինվենտարը: Դրա համար անհրաժեշտ է գույքանները, տափանները, կուլտիվատորները, ցանիչները՝ վերանորոգել սկսել բերքահավաքման ինվենտարի վերանորոգումը վերջանալուց անմիջապես հետո:

Վաղորդք պիտի պատրաստել նաև կցվող մեքենաները: Վերանորոգման արհեստանոցները պիտի ժամանակին սարքեն բոլոր վնասված մեքենաները: Մեքենաների, կցորդների անպատրաստությունն ապացույց կլինի կոլխոզների վարչությունների ու բրիգադիւնների անգործունեությունն ու անտնտեսականությունը:

ԱՇՆԱՆԱՑԱՆ ՀԱՑԱԲՈՒՅՍԵՐԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Արդյոք մի շարք վայրերում հաճա՞ր ցանել, թե ցուրեն, — ներկայումս այս հարցը վորոշվում է նրանով, վոր յերկրամասի հարավային ռայոններում կատարվելու յե աշնանացան ցորենի պլանային ցանքսը:

Այստեղ ցորենն ամբողջովին բռնում է աշնանացան հաճարի տեղը: Հաճարի ցանքսերն այստեղ մնում են միայն սովխոզներում և կոլխոզների կենդանաբուծական ագարակներում (ферма), վաղ արոտատեղիների վրա:

Յերկրամասի հյուսիսային կեսում, սկսած Պավլովսկու կուլչևսկու, Ստարոմինսկու, Բելոզլինսկու

ռայոններից, դեպի հյուսիս, — աշնանացան ցորենը պլանային կարգով պետք է ավելի և ավելի փոխարինել և տեղահան անի հաճարին: Այդ փոխարինումն առանձնապես վճռական կերպով պիտի տեղի ունենա այն ռայոններում, վորոնք գտնվում են աշնանացորենի ռայոնների սահմանի մոտ: Հաճարի տեղահանումն ավելի զգուշությամբ է կատարվելու յերկրամասի ավելի հյուսիսային և հյուսիս — արևելյան ռայոններում: Թե հյուսիսային և թե հյուսիս — արևելյան ռայոններում կլիման այնքան խիստ է, վոր ցորենի չհարմարեցված տեսակները ձմեռվա ընթացքում վտանգի կենթարկվեն: Աշնանացան ցորենների ծիլերի մրսելն ու արմատահանվելն այնտեղ դեռ կարող է մեծ ավերածություններ առաջ բերել: Այն կոլխոզներում ու սովխոզներում, վորտեղ կան ավազոտ և ավազա — կավառուն հողեր, վերջիններին ոգտագործման համար հաճարն առայժմ հանդիսանում է անփոխարինելի աշնանային կուլտուրա: Ավազոտ տեղերում հաճարի փոխարեն չի կարելի ցորեն ցանել:

Կատարելով աշնանացան հացաբույսերի վերաբերյալ պետություն պլանային առաջադրությունը, յուրաքանչյուր սովխոզ և կոլխոզ պետք է ընտրե ցորենի ամենաբերքատու և ամենալավ տեսակներ:

Աշնանացանի բերքի համար պաշարելու գործում սերմացույի տեսակը մեծ նշանակություն ունի:

Ներկայումս յերկրամասում անց են կացված աշնանացան ցորենների զանազան տեսակների մի շարք լայն փորձեր:

Այդ փորձերի հիման վրա սահմանված են այն

տեսակները, վորոնք պիտի հիմնական լինեն զանա-
զան ռայոնների համար:

Յերկրամասի բոլոր հյուսիսային և հյուսիս-արե-
վելյան ռայոններում (Կամենսկի, Վ. Դոնյան, Մի
լերովսկի, Վեչենսկի, Կաշարսկի, Տարասովսկի, Սու-
լինսկի, Շախտի, Կանստանտինովսկի, Մորոզովսկի,
Ոբլիվսկի, Ռոմանովսկի, Յիմլյանսկի, Գիգանտի, Պը-
րոբտարական, Զիմովնիկովի, Բելոգլինսկի, Նովոչե-
րասկի, Մեչետինսկի, և Պրիկուսկի) ամենալավ, ձը-
մեռվան ամենից շատ դիմացող տեսակն է ճանաչված
ԳՈՍՏԻՆԱՆՈՒՄ 237 կոչված ցորենը: Աշնանացորենի
այս տեսակը, վորը փորձված է Սարատովի փորձնական
կայանի կողմից, հանդիսանում է ձմեռվան ամենից
լավ դիմացող, ամենահարմարը՝ այդ ռայոնների ձմեռ-
վա խիստ պայմաններում:

Հարավային, աշնանացորենի ռայոններում—նախ-
կին Կուբանի, Մայկոպի, Արմավիրի շրջաններ,—ինք-
նավար մարզերում, Դյորգիևսկու, Հանքային շրջի ու
Յեսսենտուկի ռայոններում (նախկին Թերեքի շրջա-
նի), նախկին Դոնի շրջանի ռայոններում (բացի Նո-
վոչերկասկի ու Մեչետինսկի ռայոններից), Կրիմի, Ա-
նապայի ռայոններում հիմնական տեսակը համարվում
է ՈՒԿՐԱՆԿԱՆ:

Ցորենի այս տեսակը հայտնի չէ դարձել իբրև
ամենաբերքատուն՝ բարենպաստ ձմեռվա պայմաննե-
րում: Ուկրաինական տալիս է առաջնակարգ հատիկ,
վորից ստացվում է իր վորակով լավագույն ալյուր:
Ուկրաինական, վորպես հիմնական տեսակ, խորհուրդ
է տրվում ցանել Ստավրոպոլի ռայոնում, Իզաբիլնո-
Տիշչենսկի ռայոնում, Պետրովսկու ռայոնում, Վինո-

դեկենսկու ռայոնի հարավային մասում, Բլազադար-
նինսկու ռայ. արևմտյան մասում, Կուբսովսկի ռայ.
կենտրոնական ու հարավային մասում և Ալեքսանդ-
րովսկի ռայ. արևելյան մասում: Սակայն Ստավրո-
պոլի հացահատիկային սովետոզը, վորը գտնվում է Ա-
լեքսանդրովսկի և Բլազադարնոյի ռայոններում, հրա-
ժարվեց ուկրաինականից և նրան ամբողջովին փոխարի-
նեց Կոոպերատորկայով:

ԿՈՈՊԵՐԱՏՈՐԿԱՆ, վորպես հիմնական տեսակ,
խորհուրդ է տրվում ցանել Իզաբիլնո-Տիշչենսկու
կենտրոնական մասում, Վինոգեդենսկու արևմտյան և
Պետրովսկու ռայ. հյուսիս-արևմտյան մասերում:

Գիգանտի ու Բելոգլինսկի ռայոնում կարելի չէ
ցանել Ուկրաինական ու Կոոպերատորական, վորպես
լրացուցիչ տեսակներ:

Մեղվեժենսկու ռայոնում, Պետրովսկու ռայոնի
հյուսիս-արևելյան մասում, Վինոգեդենսկու ու կենտ-
րոնական մասում և Թուրքմենական ռայոնի հյուսիս-
արևելյան ու հարավ-արևմտյան մասերում, վորպես
հիմնական տեսակ, հանձնարարվում է ՍՏԵՊԵՅԱ-
ԿԱՆ: Այս նույն ռայոններում լրացուցիչ տեսակն է
Կոոպերատորկան:

Կոոպերատորկան, վորպես լրացուցիչ տեսակ,
պիտի ցանվի Ն. Ալեքսանդրովսկի, Պրիկուսկի, Վո-
րոնցով-Ալեքսանդրովսկի ռայոններում, Մոզդոկի ռա-
յոնի արևմտյան մասում, Պրախլադնու ռայոնում ու
Ոսեթիայում: ԶԵՄԿԱՆ, իբրև լրացուցիչ տեսակ, հանձ-
նարարվում է ցանել Ն. Ալեքսանդրյան, Նեվինոմսկի
ու Արմավիրի ռայոնների հյուսիսային մասերում, Բա-

տալապաշինակի ու Ոտրադնիսկի ռայոններում ու Ձեչ-
նիայում:

Ադիգեյում, նախկին Կուբանի շրջանում (բացի
Տեմրուկի ռայոնից) և Սև-ծովյան շրջանում թույ-
լատրելի տեսակ է համարվում Ասեպկյաչկա կոչված
ցորենը:

Իհարկե տեսակների այս ռայոնացումը հետագա
ճշտման կարիք ունի: Յուրաքանչյուր տարին ոգնում
է ավելի լավ և ճիշտ վորոշել աշնանացան ցորենների
սելեկցիոն տեսակները, վորոնք ամենից հարմար են
այս կամ այն ռայոնին:

«Գոսսորտսեմտրեստի» սովխոզների և սերմա-
բուծական կոլխոզների սիստեմը մոտակա տարիներ-
ում աշնանացան ցորենի ցանքն ամեն տեղ կապա-
հովի մաքուր տեսակի սեմացունեբով: Սակայն, բա-
ցի ցորենի գոյութիւնն ունեցող տեսակները բազմաց-
նելուց, պետք է հետադայում աշխատել նոր, ավելի
բերքատու և ձմեռվան ավելի դիմացող ցորեններ
գտնելու համար: Աշնանացան ցորենների սելեկցիան
առանձնապես կարևոր է կատարել յերկրամասի հյու-
սիսային կեսում, վորտեղ մինչև այժմ դեռ չկա միան-
գամայն հուսալի տեսակ, վորը կատարելապես դիմաց-
կուն լինել ձմեռվա ընթացքում:

Վորպեսզի լուծել այդ ռայոններում սակավար-
ժեք հաճարը աշնանացորենով փոխարինելու խնդիրը,
անհրաժեշտ է ինչ կերպ էլ լինի, ընտրել ցորենի
միանգամայն կայուն տեսակ: Սարատովի հացահա-
տիկային անտեսութեան ինստիտուտն աշխատանք է
կատարում աշնանացան հաճարի և աշնանացան ցո-
րենի խառնուրդից նոր բույսեր ստանալու համար,

վորոնք պետք է ունենան հաճարի ձմեռային դիմաց-
կունութիւն և ցորենի վորակ: Սակայն այդ ինստի-
տուտի աշխատանքը չպիտի կանգնեցնի սելեկցիոն
գործը Հ. Կ. յերկրամասի սելեկցիոն կայաններում:

Աշնանացան հաճարի տեսակները բազմաթիվ չեն:
Բոլոր հյուսիսային ռայոնների համար, վորտեղ հաճար
ցանքերի մեջ զգալի տեղ է բռնում, թույլատրելի
տեսակներ համարվում են ԲԵՁԵՆՉՈՒԿԻ ԴԵՂԵԱՅԱՏ
և ՊԵՏԿՈՒՍՍԿԱՅԱ կոչված տեսակները: Նախկին
Սարսկի շրջանի ռայոններում հարմար տեսակ է ճա-
նաչված ՇԼԱՆՇՏԵԴՍԿԱՅԱՆ և ԿՐՈՒՊՊ-ՄԱՆԻՉԸ:
Տեղական աշնանացան գարին կարելի յե ցանել Կու-
բանի բոլոր խոնավ ռայոններում և ամբողջ յերկրա-
մասի նախալեռնային, հողագործական գոտում:

ՍԵՐՄԱՑՈՒՆԵՐԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄԸ ՑԱՆՔՍԻ ՀԱՄԱՐ

Ցանքսից առաջ ընտրած տեսակի սերմացուները
պետք է մշակման յինթարկվեն: Սերմացուները պետք
է զտվեն, տեսակավորվեն ու ախտահանվեն:

Սովորական տեսակավորող մեքենաներն ու տը-
րիյերները ծառայում են վորպես միջոց՝ սերմացուն
զտելու և տեսակավորելու համար:

Այժմ սովխոզներում լայն չափով գործադրվում
են տեսակավորող բարդ մեքենաներ, վորոնք աշխա-
տում են մոտորով: Նրանց արտադրողականութիւնը
հասնում է որական մի քանի տասնյակ տոննի: Յեղած
տեսակավորիչները և տրիյերներն ապահովում են սեր-
մացուններից բոլոր մանր, ջարդված հատիկները, ինչ-

պես նաև բոլոր մուլախոտերի սերմերը վտարելու հնարավորութիւնը: Տեսակավորումն ու գտումը թույլ են տալիս ցանքսի համար ընտրել ամենալավ, ամենակենսունակ հատիկը, տնտեսութեան համար պահել մանր ու ջարդված հատիկները (վորոնք սովորաբար կորչում են անողոտ), բաժանել մուլախոտերի սերմերը և հենց դրանով կանխել մուլախոտերի աճումը դաշտերում:

Բացի գտելուց և տեսակավորելուց, աշնանացան հացաբույսերի սերմացուները կարիք ունեն արտահանման, վորը կանխում է ժանգ (գոլովնյա) հիվանդութեամբ ուժեղ վարակումը: Ախտահանումը լինում է թաց և չոր: Թաց արտահանման դեպքում գործ է ածվում ֆորմալին (թունավոր հեղուկ): Չոր արտահանման դեպքում, վորպէս ժանգ հիվանդութեան սրւորանները (սաղմերը) սպանող թույն, գործ են ածվում փոշիանման թույններ,— ջրային մասնիկներ չը պարունակող պղնձի արջասպ և ածխաթթվուտային պղինձ:

Ներկայումս լայն չափով տարածված են թաց և չոր արտահանման մեքենաներ:

Թաց արտահանման դեպքում սովորաբար գործադրվում է ֆորմալինը, վորի խառնուրդը պատրաստվում է այսպէս,— ֆորմալինի 1 մասը լուծվում է ջրի 300 մասի մեջ:

Չոր արտահանման դեպքում գործադրվում է անջուր պղնձի արջասպը, ածխաթթվուտային պղինձն ու փարիզյան կանաչը: Սերմացույի յուրաքանչյուր ցենտներին համար վերցնում են 300 գրամ անջուր պղնձի արջասպ, կամ 300 գրամ ածխաթթվուտային

պղինձ և կամ 50 գրամ փարիզյան կանաչ: Սերմացույի վրա փոշին ցանվում է մեքենայով, կամ սերմացուն արտահանվում է տակառում, վորտեղ հացահատիկը մանրակրկիտ կերպով խառնվում է թունավոր փոշուհետ: Յեւ, վորովհետև սերմացուն արտահանելու ժամանակ գործադրվող փոշիները թունավոր են, ուստի բոլոր աշխատողները պետք է զգուշութիւն պահպանեն:

Որոհուրդ է տրվում այդ աշխատանքի ժամանակ դիմակներ հագնել և ճշտութեամբ կատարել սերմացույի արտահանման վերաբերյալ հրահանգի բոլոր պահանջները:

ԱՇՆԱՆԱՑԱՆԻ ԺԱՄԱԿԵՏԵՐԸ

Դեռ հին ժամանակներից առաջացել է աշնանացան հացաբույսերի ցանքսի վերաբերյալ մի այսպիսի ռուսական առած,— «сеи хоть в золь, но в пору» (ցանի՛ր թեկուզ մոխրի մեջ, միայն թե ժամանակին): Աշնանացան հացաբույսերի համար իր ժամանակին կատարվող ցանքսի կարևորութիւնը դժվար չէ հասկանալ, յեթե հիշել, վոր ձմեռվան դիմանալու համար աշնանացան հացաբույսերի ծիլերը պիտի լինեն ամուր, նրանց արմատային սխտեմը պիտի կարողանա զարգանալ մինչև սառնամանիքները: Վորպէսզի ծիլերն իսկապէս ճյուղավորվեն և ամրապնդվեն մինչև սառնամանիքները, նրանց հարկավոր է մոտ 7 շաբաթ, սկսած ցանքսի մոմենտից: Ահա թե ինչու խորհուրդ է տրվում, յերկրամասի ամբողջ հյուսիսային մասում, վորտեղ սառնամանիքներն ավելի

շուտ են սկսվում, աշնանացան բույսերի ցանքսը կատարել ՈԳՈՍՏՈՍԻ ՎԵՐՋԻՆ ՅԵՎ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ ՍԿՋԻՆ: Հարավային, աշնանացորենի ռայոններում աշնանացան հացաբույսերի ցանքսի ամենալավ ժամանակը ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՈՒ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ԿԵՄՆ Ե: Այստեղ, հարավում, վաղ ցանքսերը վնասվում են շվեդական և հետենյան ճանճերից:

Յեւ ընդհանրապես, նոյեմբերին կատարվող ցանքսերը չեն ապահովում ծիլերի բավականաչափ աճումը և վերջինները կարող են սառնալի վնասվել նույնիսկ հարավի մեղմ ձմեռվա պայմաններում: Բայի այդ, աշնանացան ցորենի ու ջրանոցները հարավում սովորաբար չեն կարողանում աշնանից ճյուղավորվել: Գարնանը, յերբ իր ժամանակին ցանված աշնանացան բույսերը շարունակում են աճել, ու ջրանոցները ճյուղավորվում են (КУСТЯТСЯ), աճումից հետ են մնում, ավելի հաճախ են յենթարկվում չոր քամիների ազդեցության և, համեմատած նորմալ ժամանակ ցանված աշնանացան հացաբույսերի հետ, սովորաբար խիստ ցածր բերք են տալիս: Կարելի յե վստահ կերպով ասել, վոր միայն Կուբանի հարավային ռայոնները ցանքսերի ու ջրանոցներից կորցնում են հարյուր հազարավոր փութ հացահատիկ: Իրանում համոզվելու համար, կարիք չկա բարդ հաշիվներ անել: Աշնանային ու ջրանոց ցանքսերի հենց միայն տեսքը, նրանց նվազ բերքատվությունը յուրաքանչյուր կոլխոզում պետք Ե գորահավաքե կոլխոզնիկներին հացահատիկի հսկայական քանակության կորստների դեմ պայքարելու համար, վորոնք առաջ են գալիս ցանքսի ու ջրանոցներից: Սակայն յեթե հարավային ռայոններում

վորտեղ նույնիսկ աշնանացանի ու ջրանոց և թույլ ծիլերը հաջողակ են ձմեռում, ցանքսի ժամկետներն այդպես մեծ նշանակություն ունեն բերքի համար, ապա հյուսիսային ռայոններում ցանքսի ժամկետները հաճախ կանխորոշում են հենց բերք ստանալու հնարավորությունը: Այստեղ, ձմեռվա խիստ պայմաններում, թույլ ծիլերը հաճախ վնասվում են սառնամանիքներից, իսկ գարնանը—հողի փոփոխակի դրությունից,—մերթ հալչելուց ու մերթ սառելուց:

Հյուսիսային ռայոններում հաճախ ու ջրանոց աշնանային ցանքսերը փչանում են: Այստեղ իր ժամանակին ցանքս անելուն լուրջ արգելք են հանդիսանում խոզան արտերի հողի չորություն և քաղհանավոր դաշտերի ու բերքահավաքը, վորոնք ոգտագործվում են աշնանացան հացաբույսերի ցանքսի համար:

Այն հողերը, վորտեղ աշնանացանը կատարվում Ե հացաբույսերը հնձելուց հետո, սովորաբար չորացած են լինում: Այսպիսի հողերի վրա ցանքս կարելի յե անել միայն անձրևից հետո: Սակայն, աշնանային մեծ ցանքս կատարելու դեպքում յերբեմն հարկավոր Ե լինում ցանել «թեկուզ մոխրի մեջ, բայց ժամանակին», այսինքն սահմանված ժամկետում, առանց անձրևների սպասելու: Չոր յեղանակին ցանված աշնանացան բույսերի կորուստը հնարավոր Ե այն դեպքում, յերբ հողում յեղած կոնավությունը բավականանում Ե միայն սերմերի ու ճանցման ու աճեցման համար: Յեթե այս դեպքում հողը չխոնավանա անձրևից, առաջ կգա աշնանացան հացաբույսերի ծիլերի փչացման վտանգ: Այն դեպքերում, յերբ ու ջանում Ե քաղհանավոր կուլտուրաների հասունացու-

շուտ են սկսվում, աշնանացան բույսերի ցանքսը կատարել ՈԳՈՍՏՈՍԻ ՎԵՐՋԻՆ ՅԵՎ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ ՄԿՁԲԻՆ: Հարավային, աշնանացորենի ռայոններում աշնանացան հացաբույսերի ցանքսի ամենալավ ժամանակը ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՈՒ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ ՍՈՍՁԻՆ ԿԵՄՆ Ե: Այստեղ, հարավում, վաղ ցանքսերը վնասվում են շվեդական և հետենյաոն ճանձներից:

Յեվ ընդհակառակը, նոյեմբերին կատարվող ցանքսերը չեն ապահովում ծիլերի բավականաչափ աճումը և վերջինները կարող են սաստիկ վնասվել նուշնիսկ հարավի մեղմ ձմեռվա պայմաններում: Բացի այդ, աշնանացան ցորենի ուշ ցանքսերը հարավում սովորաբար չեն կարողանում աշնանից ճյուղավորվել: Գարնանը, յերբ իր ժամանակին ցանված աշնանացան բույսերը շարունակում են աճել, ուշ ցանվածները ճյուղավորվում են (кучерятся), աճումից հետ են մնում, ավելի հաճախ են յենթարկվում չոր քամիների ազդեցության և, համեմատած նորմալ ժամանակ ցանված աշնանացան հացաբույսերի հետ, սովորաբար խիստ ցածր բերք են տալիս: Կարելի յե վստահ կերպով ասել, վոր միայն Կուբանի հարավային ռայոնները ցանքսերի ուշացումից կորցնում են հարյուր հազարավոր փութ հացահատիկ: Դրանում համոզվելու համար, կարիք չկա բարդ հաշիվներ անել: Աշնանային ուշացած ցանքսերի հենց միայն տեսքը, նրանց նվաղ բերքատվությունը յուրաքանչյուր կոլխոզում պետք Ե զորահավաքե կոլխոզնիկներին հացահատիկի հսկայական քանակության կորստների դեմ պայքարելու համար, վորոնք առաջ են գալիս ցանքսի ուշացումից: Սակայն յեթե հարավային ռայոններում

վորտեղ նուշնիսկ աշնանացանի ուշացած և թույլ ծիլերը հաջողակ են ձմեռում, ցանքսի ժամկետերն այդպես մեծ նշանակություն ունեն բերքի համար, ապա հյուսիսային ռայոններում ցանքսի ժամկետերը հաճախ կանխորոշում են հենց բերք ստանալու հնարավորությունը: Այստեղ, ձմեռվա խիստ պայմաններում, թույլ ծիլերը հաճախ վնասվում են սառնամանիքներից, իսկ գարնանը—հողի փոփոխակի դրությունից,—մերթ հալչելուց ու մերթ սառելուց:

Հյուսիսային ռայոններում հաճախ ուշացած աշնանային ցանքսերը փչանում են: Այստեղ իր ժամանակին ցանքս անելուն լուրջ արգելք են հանդիսանում խոզան արտերի հողի չորությունն և քաղհանավոր դաշտերի ուշ բերքահավաքը, վորոնք ոգտագործվում են աշնանացան հացաբույսերի ցանքսի համար:

Մյն հողերը, վորտեղ աշնանացանը կատարվում Ե հացաբույսերը հնձելուց հետո, սովորաբար չորացած են լինում: Այսպիսի հողերի վրա ցանքս կարելի յե անել միայն անձրևից հետո: Սակայն, աշնանային մեծ ցանքս կատարելու դեպքում յերբեմն հարկավոր Ե լինում ցանել «թեկուզ մոխրի մեջ, բայց ժամանակին», այսինքն սահմանված ժամկետում, առանց անձրևներին սպասելու: Չոր յեղանակին ցանված աշնանացան բույսերի կորուստը հնարավոր Ե այն դեպքում, յերբ հողում յեղած խոնավությունը բավականանում Ե միայն սերմերի ուռճացման ու աճեցման համար: Յեթե այս դեպքում հողը չխոնավանա անձրևից, առաջ կգտ աշնանացան հացաբույսերի ծիլերի փչացման վտանգ: Մյն դեպքերում, յերբ ուշանում Ե քաղհանավոր կուլտուրաների հասունացու-

մը և նրանք խանգարում են իր ժամկետին ցանքսը կատարելուն, աշնանացան հացաբույսերի ցանքսերի ժամկետերն անխուսափելիորեն ձգձգվում են: Հաճախ արևածաղիկը քաղվում է ոգոստոսին, աշնանացանից առաջ: Յեզիպտացորենը սովորաբար ավելի ուշ է հասնում և կարող է աշնանացանն ուշացնել, մասնավորապես հյուսիսային ռայոններում, սակայն, յեզիպտացորենի շուտ հասնող տեսակները, որինակ, Այվորի—կինգը, Թույլ են տալիս դաշտն ազատել սեպտեմբերի առաջին կեսին, իսկ մի քանի տարիներում—նույնիսկ ոգոստոսի վերջին: Հասկանալի յեզիպտացորենի ժամանակին կատարելը հնարավոր կլինի միայն այն դեպքում, յերբ յեզիպտացորենի հասկերի (посадки) և արևածաղիկի դամբյուղների հավաքումից հետո անհապաղ հավաքվում են նաև նրանց ցողունները:

Շարքային ցելերում ցանքս անելու դեպքում այդ կատարվում է նորմալ ժամկետերում, առանց սպասելու քաղհանավոր կուլտուրայի հասունացման: Մաքուր ցելերը, շնորհիվ յերկրի մակերևույթի մըշակումների, սովորաբար խոնավությունը պահում են վերին շերտերում և այս սխառնառով Թույլ են տալիս ցանքսը կատարել նորմալ ժամկետերում: Սակայն, ինչպես ասված է այս գրքում, մաքուր ցելերը ձեռնարկել յե ոգտագործել միայն չոր ռայոններում, միայն մոլախոտերով սաստիկ ազդեցված հողերում—յերկրամասի բոլոր ռայոններում:

Յեզիպտացորենի, բամբակի բերքահավաքումն ուշանալու դեպքում սրանց դաշտերում անհրաժեշտ է

գործադրել աշնանացան հացաբույսերի ցանքսի փորձերը, աչքի առաջ ունենալով նաև քաղհանավոր բույսերի վնասման վորոշ հնարավորությունը: Իհարկե, յեթե հենց փորձի սկզբում հայտնաբերվեն զգալի կորստներ, հարկավոր կլինի հրաժարվել ցանքսի այդ յեղանակից:

Պրիկումսկու փորձնական կայանը 1930 թվականին, աշնանը, ցանքսը կատարեց չքաղված բամբակի դաշտում, կազմակերպելով հենց ցանիչի անցնելուց հետո բամբակի հավաքումը: Առաջին փորձը ցույց տվեց, վոր ցանքսի այդ յեղանակը չի առաջ բերում քաղհանավոր դաշտի բերքի մեծ կորուստ և ապահովում է աշնանացանի բերքի ավելացումը, քանի վոր աչստեղ, բացի ցանքսն իր ժամանակին կատարելուց, ստեղծվում է քաղհանավոր կուլտուրայի ցողունները ձմեռը Թողնելու հնարավորություն, իսկ նրանց շնորհիվ ձյունը յերկար կպառկի և կհեշտանան ձմեռելու պայմանները:

Բամբակացան ռայոններում, բամբակի դաշտերում և հյուսիսային ռայոններում—յեզիպտացորենի դաշտերում աշնանացանի այդպիսի յեղանակը պետք է փորձել 1931 թվի աշնանը: Հյուսիսային ռայոններում հաճախ կիրառվում է աշնանացանը «ձյունի տակ»: Այս ուշացած աշնանացանքսերն ավելի քիչ են վնասվում մրսելուց: Սակայն այս ցանքսերը անհուսալի յեն չորային ամառ ունեցող տարիներում և հագիվ են տարբերվում գարնանացանից: Բավականաչափ մթնոլորտային տեղումներ ունեցող տարիներում այդ «ձյունի տակ» կոչված ցանքերը հագիվ են տարբերվում նորմալ ցանքսերից:

ՅԱՆՔԱՅԻ ՆՈՐՄԱՆԵՐԸ

Նայած ռայոնին և հողի հատկութեան, գործնականում սահմանված և փորձերով ստուգված են աշխատանքների նորմաները: Հարավային, խոնավ ռայոններում, փորտեղ հողն արգելանդ է և բերքը բարձր (նախկին Կուբանի, Արմավիրի, Մայկոպի շրջանների բոլոր ռայոնները, ինքնավար մարզերը, Ստավրոպոլի և Թերեքի նախկին շրջանների նարե-մոյան, խոնավ ռայոնները), անհրաժեշտ է մեկ հեկտարի վրա ցանել 1,3—1,5 ցենտներ: Յերկրամասի կիսաչորային մասում,—Ստարոմինսկու, Կուլչևսկու, Բատայսկի, Ագոֆսկու, ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆ, Նովոչերկասկի, Մեչետինսկի, Դիզանտի, Բելոզլինսկի, Տագանրոգի, Մաուլենո-Կուրգանսկի, Շախտի, Սուլինի, Կամենսկի, Տարասովսկի, Միլերովսկի, Լեոնո-Կալիտվենսկի ռայոններում, Թերեքի, Ստավրոպոլի ու Արմավիրի նախկին շրջանների հարավային, կիսաչորային ռայոններում—անհրաժեշտ է ցանել մեկ հեկտարի վրա 1,1—1,2 ցենտներ: Չորային ռայոններում (Վեչեսկի, Վ. Դոնյան, Կաչարսկի, Մորոզովսկի, Կաստանտինովսկի և այլ) պետք է ցանել մեկ հեկտարի վրա 1 ցենտ, վերջապես, ամենաչորային ռայոններում—մեկ հեկտարի վրա ընդամենը միայն 0,75 ցենտներ: Ծիլերը մրսելուց և արմատահանվելուց պահպանելու նպատակով, ցանքսի նորման զգալի չափով ավելացնում են և զրոնով խեղապես նվազում է ձմեռը ծիլերի փչացման վտանգը: Խտացրած ցանքները սովորաբար ավելի կայուն ու դիմացկուն են: Յեթե ձմեռը հաջողակ է ան-

ցել, չափից դուրս խտացրած ցանքներն անհրաժեշտ է նոսրացնել լավ տափանելու միջոցով:

Յեթե խտացած ցանքները թողնել առանց ցարանելու, նրանք ավելի շուտ կենթարկվեն յերաշտի և մանրիկ հատիկների վնասակար ազդեցության: Ցանքան ուշանալու դեպքում անհրաժեշտ է ավելացնել ցանելու նորման: Սա հարկավոր է անել նրա համար, վոր ուշացած ցանքսի ծիլերը չեն տալիս այնպիսի ուժեղ ճյուղավորում, ինչպես վաղ ցանքները: Սերմերը հողի մեջ պիտի ընկնեն 3—5 սանտիմետր խորություն:

ՅԱՆՔԱՍՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

Պետք է ի նկատի ունենալ, վոր 1931 թվականին աշնան ցանքսի նախապատրաստությունը և հենց ցանքսը պիտի կատարվի մոտավորապես նույն ժամանակ, յերբ պիտի տեղի ունենան մյուս կարևորագույն տնտեսա-քաղաքական կամպանիաները: Բերքահավաքը, հացաբույսերի կալսը, բաղնիքավոր կուլտուրաների բերքահավաքը, աշնանավարը, հացահատիկի կոնվեյերային սխտեմով հանձնումը կալիչներից՝ մթերակայաններին ու ելեվատորներին,—այս ամենը ուշժերի հսկայական լարվածություն կպահանջե սովխոզներից ու կոլխոզներից: Այս բոլոր աշխատանքների հաջողակ կատարումը,—վորոնք հաճախ տեղի յեն ունենում միաժամանակ,—հնարավոր է միայն այն դեպքում, յեթե իսկապես յուրաքանչյուր ձի, յուրաքանչյուր տրակտոր, կոլխոզնիկ, սովխոզի յուրաքանչյուր բանվոր առաջուց նշանակված լինի վորոշ աշխատանքի:

համար: Գարշոյ ուշի ու աշխատող ձեռների դասա-
վորման միայն վորոշակի ճշգրտութիւնը կապահովի
բոլոր խնդիրների իրագործումը, այս թվում նաեւ
աշխատանքների նախապատրաստութեան և նրա անցկա-
ցման պլանները կատարումը:

Ամեն մի կոլխոզում, հենց հացի բերքահավաքի
մոմենտին, պետք է պատրաստվի ցանքսային կամ պա-
նիայի անցկացման պլանը: Յուրաքանչյուր բրիգադ
պետք է ստանա պլան-նարյադ, վորտեղ վորոշված է
լինում աշխատանքների ծավալը, նրանց անցկացման
կարգն ու աշխատող ձեռների և քարշոյ ուշի դասա-
վորութիւնը: Պլանում մի առանձին ճշտութեամբ
պիտի մասնանշվեն ցանքսի կարգը քաղհանավոր
դաշտերում, վորտեղ անհրաժեշտ է հավաքել քաղհանա-
վոր բույսերի ցողունները: Բրիգադայի ներսում
կազմակերպվում են վարողների, տափանդողների,
ցանողների և այլն ողակներ, վորոնք իրենց աշխա-
տանքի համար ստանում են տարել-նարյադներ, վորտեղ
գրվում է աշխատանքի տեղը, հողի տարածութիւնը,
աշխատանքների ժամկետներն ու մշակույթի նորմա-
ները:

Բոլոր նախացանքսային և ցանքսային աշխատանք-
ների հաջող կատարման կարեւորագույն պայմանն է
գործարհային սխեմի միջ կազմակերպումը: Յեզ
ինչպես նաեւ մյուս աշխատանքների մեծ մասում,
անհրաժեշտ է կիրառել անհատական և մանր-խմբա-
կային գործարքը: Պետք է աշխատանքը կազմակերպել
այնպես, վոր արտադրութեան յուրաքանչյուր մասնա-
կցող ամեն մի որվա վերջում կարողանա հաշվել վոչ
միայն այն, ինչ վոր արված է, այլ և գիտենա, թե

նրա կատարած աշխատանքի համար քանի՞ աշխատան-
քային որ են հաշվելու: Սակայն, միշտ ել նպատակա-
հարժար չի լինի քրիգահները մանր ողակների
բաժանել այն հաշվով, վոր պետքի ամեն մի տափան,
ամեն մի գութան ու ցանիչ—աշխատեն բոլորովին
ինքնուրույն: Մի քանի դեպքերում այդպիսի բաժանումը
կարող է սաստիկ դժվարացնել աշխատանքի կազմա-
կերպումն ու նրա կատարման ստուգումը: Այս պատճա-
ռով կարելի չէ լայն կերպով գործադրել 2-3 քարշոյ
ուշի վրա աշխատող մանր խմբակները: Ուժերի
այդպիսի դասավորութիւնը վերացնում է այն
ձգձգումները, վորոնք առաջանում են մեծ քանակու-
թեամբ ուժերով մի ակոսով վար անելիս: Դրա հետ
մեկտեղ, պայմաններ են ստեղծվում այնպիսի խմբակ-
ներ կազմելու համար, վորոնք կարող են աշխատել
ամբարշտ, առանց ասե-կոսներին, առանց իրարան-
ցման, հավասարվելով ամենալավ հարվածային հետ:

Հասկանալի չէ, վոր սոցմըրցութիւնն ու հարվածայ-
նութիւնը պետք է դառնան իսկական հիմք աշխա-
ցանն անցկացնելու այն ժամկետերում, վորոնք
նախատեսված են պլանում:

Պետք է մրցեն բոլոր կոլխոզնիկները խմբակի
ներսում, խմբակը խմբակի հետ, բրիգադը բրիգադի
հետ և այլն:

Այն կոլխոզներում, վորտեղ աշխատում են
տրակտորները, անհրաժեշտ է նախացանքսային աշ-
խատանքն ու ցանքսը կազմակերպել գիշերը, ապա-
հովելով տրակտորի աշխատանքը մինչև 21 ժամ վա-
րով, ինչպես այդ հաջողեցրին լավագույն սովխոզներն
ու մեքենա-տրակտորային կայաններն անցած գաղ-

նանազանի կամպանիայում: Բայց, հաջողեցնելով տրակտորների լավագույն ոգտագործումը, անհրաժեշտ է մի առանձին ուշադրութեամբ աշխատանքի պատրաստել կենդանի քարշող ույժը—ձիերին ու յեզներին: Յերկրամասի կոլխոզներում 1931 թվականին նախա-ցանքսային ու ցանքսային աշխատանքների հիմնական ծանրությունն ընկնում է կենդանի քարշի—ձիու և յեզան վրա:

Այս պատճառով կոլխոզները բացառիկ ուշադր-բութեամբ պիտի վերաբերվեն դեպի ձին ու յեզը:

Ձիերն ու յեզները չպետք է կորցնեն աշնանա-ցանի աշխատանքներն արագությունը և հաջողակ կատարելու ընդունակությունը, չնայելով հացի բեր-քահավաքման ու տեղափոխութեան մշտական աշխա-տանքին: Լավ խնամքը, հսկողությունն և ուժեղացրած կերը պետք է ապահովեն ձիերի ու յեզների բարձր վորակը: Պետք է նկատել, վոր ձիերն ու յեզներն ավելի շատ վախենում են կերի սակավությունից, անտեսանալար խնամքից, անշնորհք քշելուց, — քան թե աշխատանքից,

Ամեն մի կոլխոզնիկ շատ հիմնադի դիտի այս բանը, ուստի և պետք է հիշե, վոր կոլխոզում գլխավոր քար-շող ույժն առայժմ ձին ու յեզն են, վորոնք պետք է ոգտվեն ամենաուշագլխի խնամքով և լավ կերակրվեն: Նկատելով ձիերի չափից դուրս քայքայվածություն, ծեծի հետքեր, տանջում, բարբարոսական քշոց (ссад) առանցին կոլխոզնիկների կողմից, ամեն մի կոլխոզ-նիկ պետք է անպայման միջամտե, պայքարե այդ յերկույթների դեմ և աշխատի ստեղծել այնպիսի դրություն, վորպեսզի ձիերն ու յեզները միշտ պատ-

րաստ լինեն կատարելու ամեն մի աշխատանք: Միայն կուշտ, առողջ լծկանով կարելի յե կատարել բոլոր ծրագրված աշխատանքներն և աշնանացանն ավարտել իր ժամանակին: Յեթե դարնանը կերի պա-կասությունը խանգարում եր ձիերին ու յեզներին պահել ինչպես հարկավոր է, ապա ամառը, յերբ բո-լոր դաշտերը լիքն են կերով ու կանաչով—ձիերի ու յեզների լղարությունը պետք է համարվի մի ան-թույլատրելի անփութություն կոլխոզի վարչության, բրիգադի, ձիապահների ու յեզապահների, լուծ քշող-ների և վերջապես, բոլոր կոլխոզնիկների կողմից:

Պետք է ասել, վոր կուլակություն մնացորդները, ինչպես և յուրաքանչյուր կարևորագույն կամպա-նիայում, պետք է ամեն կերպ արգելակեն ցանքսի հաջողությունը, ազդեցիկ մղելով աշնանացանի դեմ, վերջինս կալսից և հացի տեղափոխությունից հետո կատարելու համար, մանր-խմբակային գործար-քային սխեմայի դեմ: Սակայն կոլխոզնիկների արդեն աճած կադրերն իրենց համախմբվածությամբ, իրենց վճռականությամբ, սոցմրքության հիմունքներով, պետք է ջարդ ու փշուր անեն սոցշինարությունը խանգարելու կուլակային մնացորդների բոլոր փոր-ձերը:

1931 թվականին աշնանացանը պիտի կատարվի սովխոզային ու կոլխոզային դաշտերում: Մնացած անհատականները, վորոնք բավականաչափ ժամանակ ունեն արտելային տնտեսության ոգուտները նորից ու նորից իրենց աչքերով տեսնելու համար, պետք է աշնանացանին մասնեն կոլխոզները: Կոլխոզնիկները պետք է այստեղ ոգնեն անհատականներին:

Աշնանացանի հաջողութիւնն ապահովելու համար, անհրաժեշտ է անպայման կիրառել բոլոր վորոշումները՝ բերքահավաքման ու նախացանքային աշխատանքների ընթացքում հաշվառել կատարելու և աշխատանքային որերը ցուցակագրելու մասին: Պետք է նաև անպայման կիրառել բոլոր վորոշումները յեկամտների թե մթերային և թե դրամական մասերը բաշխելու մասին: Յուրաքանչյուր կոլխոզնիկ այսօր պիտի գիտենա, թե յերեկ վորքա՞ն աշխատանքային ու է վաստակել:

Յուրաքանչյուր կոլխոզնիկ հենց սկզբից պիտի գիտենա, վոր միայն նրա գործադրած աշխատանքի քանակութիւնն յեկ անոյն աշխատանքի վորակն են վորոշում նրա մթերային ու դրամական յեկամութիւնը:

Մթերքներով ու վորով ավանտներ տալն ևս պիտի կազմակերպվի ամեն մի կոլխոզնիկի կողմից առաջադրութիւնների կատարման հաշվառելով, նախած կոլխոզնիկի աշխատանքի քանակին ու վորակին: Այս դեպքում յուրաքանչյուր կոլխոզնիկ պիտի ձգտե շատ դործ անել և լավ անել: Միայն այս դեպքում ամեն մի կոլխոզնիկ պիտի հավասարվի կոլխոզի ամենալավ հարվածայիններին:

Յանքսի վորակի համար մղվելիք պայքարը կարևորագոյն խնդիր է:

Կատարելով աշնանացան հացաբույսերի ցանքի պայմանները, յուրաքանչյուր կոլխոզնիկ պետք է գիտենա, վոր աշխատանքի վորակը վճարական նշանակութիւն ունի բերքի համար: Յեկ հենց դրա համար է, վոր պետք է հաշվի առնել աշխատանքի վոր միայն

քանակը, այլ և վորակը: Յուրաքանչյուր ցանված հողամաս կոլխոզնի վարչութիւն կողմից պիտի ընդունվի գյուղատնտեսի, բրիգադիրի և կոլխոզնիկների ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ:

Հողի չվարված տեղերը (орпехи), կրկնացանք (обсебы),—այսինքն չափից ավելի սերմ ցանելը, սերմացուն ինչպես պետք է հողում չթաղելը (заделка)—այս ամենը պետք է նշվի ամեն մի հողամասում: Կոլխոզներն առանձնապես վճարականորեն պիտի պայքարեն ցանքսի ուղացման դեմ: Այս պատճառով այնպիսի աշխատանքներն, ինչպիսին են քաղահանավոր կուլտուրաների բերքահավաքն ու ցորենների հավաքումը, պետք է կատարվեն ամենակարճ ժամանակամիջոցում:

Յուրաքանչյուր դեպքում անհրաժեշտ է, բրիգադիր բոլոր անգամների ժողովում, գտնել աշխատանքի վատ վորակի մեղավորներին:

Նույնպես ժողովներում պետք է վորոշել, թե ինչքանով պիտի պակասեցվեն աշխատանքները վատ կատարողների աշխատանքային որերը: Հավագույն կոլխոզնիկներին, վորոնք իրենց ուղադրութեամբ, բարեխիղճ աշխատանքով ապահովել են իր ժամանակին ցանքսն ու աշխատանքի բարձր վորակը, անհրաժեշտ է տալ պրեմիաներ, բացի նրանց վաստակած աշխատանքային որերից: Այս պրեմիաները կոլխոզնիկների մեջ պիտի ստեղծեն նույնպիսի վերաբերմունք դեպի կոլխոզային դաշտերն, ինչպես դեպի «իրենց դաշտերը»: Ով կոլխոզի համար շատ յեկ լավ է աշխատում, նա պիտի է շատ ստանա կոլխոզից: Այսպիսով կոտեղծվի իսկապես տնտեսավարական վերա-

բերմունք դեպի կոլխոզային բերքը: Այս միևնույնը կծառայի վորպես միջոց՝ թամբալների, կորդիչների, ուրիշի աշխատանքով իրենց փորը խողագնել սիրողների գեմ պայքարելու համար:

Յեկամտ. բաժանման մեջ հավասարեցում մտցնելու ամեն տեսակ փորձերը պետք է գնահատվեն վորպես դասակարգային թշնամու—կուլակի ուղղակի պայքար ընդդեմ կոլխոզների ամրապնդման, ընդդեմ կոլխոզային բերքի և կոլխոզնիկների յեկամտի: Յուրաքանչյուր կոլխոզնիկի համար պարզ է, վոր այժմ հավասարեցման կողմնակիցներ կլինեն վոչ թե նրանք, ով մտածում են աշխատանքային դիսցիպլինա ստեղծելու, կոլխոզային բարձր բերքի, աշխատանքները ժամանակին կատարելու, լավագույն հարվածայինին հավասարվելու մասին, այլ կոլխոզնիկների այս հետամնաց խավերը, վորոնք իրենց անգիտակցության շնորհիվ քարշ են գալիս կուլակի յետևից, վորը գիտե, թե հավասարեցումը լավագույն միջոցն է կոլխոզի քայքայման, հավասարեցումը—պատճառ է թամբալների ու թափթփվածների հավասարվելու, հավասարեցումը—պատճառ է կորստների, ցածր բերքի և ցածր յեկամուտների:

Ինքն ըստ ինքյան հասկանալի յե, վոր աշխատացանի ժամանակ դաշտային բրիգադներում պետք է կազմակերպովի որինակելի հասարակական սնունդ լավ «հասարակական կաթսայով»: Այդ ժամանակ դաշտից, բանջարանոցից, պարտեզից ու այգուց բերք է հավաքվում: Աշխանը հասարակական վատ սնունդը ցույց կտա, վոր կոլխոզի վարչությունն ու բրիգադիրը

չեն կարող ճիշտ կազմակերպել սնտեսությունն և ի վիճակի չեն ճիշտ վճռել կոլխոզային սնտեսության ամրապնդման խնդիրը:

ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԲՈՒՅՍԵՐԻ ՄՐՍԵԼՈՒ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Աշխանացան հացաբույսերի ծիլերի մրսելու և արմատահանվելու դեմ պայքարի լավագույն միջոցները հանդիսանում են այն ամենը, ինչ վոր ապահովում է ձյան յերկար մնալն աշխանացան դաշտերում, իր ժամանակին կատարված ցանքը, ցանքի նորմաների կատարումը:

Շարքային ցելերը, ցողունների մի մասը քաղհանավոր դաշտերում թողնելը ամենից լավ են պահում ձյունն աշխանացանի դաշտերում: Այս միջոցներն են պետք է լայն չափով գործադրվեն յերկրամասի սովխոզներում ու կոլխոզներում:

Ամերիկայում, սակավածյուն ձմեռները, մեծ չափով կիրառվում են ծղնոտ թափելն աշխանացանի դաշտերում: Այնտեղ նույնպես գործադրվում է աշխանացան հացաբույսերի ցանքան ակոսների մեջ: Հենց սառնամանիքներից առաջ ակոսների հողակույտերը հարթվում են գերանի հարթիչներով, տափաններով և դրանով մասամբ ապահովվում են աշխանացանի ծիլերը:

Նկատված է, վոր խոացրած ցանքերն ավելի դիմացկուն են լինում ձմեռը: Բայց և այնպես, առայժմ մրսելու դեմ լավագույն միջոցը պետք է համարել շարքային ցելերը, քաղհանավորների ցողունները թողնելը և աշխանացանի ժամանակին կատարումը:

ՅԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Սոցիալիստական տնտեսութիւնները—սովխոզներն ու կոլխոզները—սոցիալիստական դաշտերի տերերն—այս տարի բավականաչափ ղինված են տեխնիկայով, փորձով, բավականաչափ կազմակերպված են նրա համար, վորպեսզի աշնանացանի ցանքերը կատարեն ավելի լավ, քան այդ արել են կոլխոզներն անցյալ տարի:

Ցանել ժամանակին, ցանել պատրաստած հողի վրա, ցանել տեսակավոր, զտված, ախտահանված սերմացու, ցանել շարքային ցելերում, թողնել քաղհանավոր բույսերի ցողունների շարքերն—այս նշանակում է համարյա ամեն ինչ ապահովել նրա համար, վորպեսզի կրկնապատկել աշնանացանի բերքը:

Այս բոլոր միջոցները կիրառելու համար հարկավոր է նախացանքային աշխատանքների ճշգրիտ պլան, հարկավոր է կենդանի ֆաբրոդ ույծի ուրիակելի վիճակ, հարկավոր է, վոր կոլխոզնիկը պարզ պատկերացում ունենա գործարքային սխտեմի մասին, ճիշտ կազմակերպվի սոցմրցութիւնը, հարկավոր է աշխատանքների կազմակերպում, վորով ապահովում է բոլոր կոլխոզնիկների հավասարելը լավագույն հարվածայիններին, հարկավոր է անխնա պայքար մղել կուլակութիւնի մնացորդների դեմ:

Այս ամենը գտնվում է կոլխոզների և կոլխոզնիկների ձեռքում:

Հառաջ, դեպի աշնանացանի բերքի կրկնապատկումը:

Ժամանակին կատարվելիք ու լավագույն վորակի ցանքսով ապահովենք աշնանացանի բերքը:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Աշնանացան հացի նշանակութիւնը Հյուսիսային կովկասի համար	1
2. Աշնանացան կուլտուրաների առավելութիւնը զարնանացանի հանդեպ	5
3. Աշնանացան հացաբույսերի բերքատվութիւնը	8
4. Վերականգնող ցանել աշնանացան հացաբույսերը	11
5. Խնչպե՞ս պատրաստել հողն աշնանացանի համար	17
6. Խնվենտարի պատրաստութիւնը	20
7. Աշնանացան հացաբույսերի տեսակները	20
8. Սերմացույի պատրաստումը ցանքսի համար	25
9. Աշնանացանի ժամկետները	27
10. Ցանքսի նորմաները	32
11. Ցանքսային աշխատանքների կազմակերպումը	33
12. Միջոցներ բույսերի մրսելու դեմ պայքարելու համար	41
13. Յեզրակացութիւն	42

<< Ազգային գրադարան

NL0286170

«К Р А Й Н А Ц И З Д А Т.»

631.5

L-24

12508

16808

ԳԻՆԵ Ե 8 ԿՈՊ.

Цена 8 коп.

с. х. 4, 0

НА АРМЯНСКОМ ЯЗЫКЕ

А. И. Лавлинков

Правильный и своевременный посев гарантирует урожай

Сев.-Кав. Кр. отд. ЦЕНТР. ИЗДАТ. народов СССР.

«К Р А Й Н А Ц И З Д А Т.»

631.5

L-24